

CẢI CÁCH CHÍNH TRỊ Ở UCRAINA

T.S VŨ DƯƠNG HUÂN

Cùng với quá trình tan rã của Liên bang Xô viết, ngày 24 tháng 8 năm 1991, Ucraina, nước lớn nhất thứ 2 trong Liên bang, tuyên bố độc lập. Để củng cố nền độc lập, củng cố thể chế mới, chế độ dân chủ đại nghị, ngày 28 tháng 6 năm 1996, Ucraina thông qua Hiến pháp đầu tiên - đạo luật cơ bản của quốc gia.

Tuy nhiên, hệ thống chính trị dựa trên Hiến pháp 1996 tỏ ra có những bất cập, cần phải điều chỉnh, bổ sung, sửa đổi cho phù hợp với những thay đổi trong đời sống chính trị, kinh tế Ucraina. Sửa đổi Hiến pháp là cuộc đấu tranh hết sức gay gắt giữa các lực lượng chính trị Ucraina.

I. HỆ THỐNG CHÍNH TRỊ HIỆN HÀNH

1. Các cơ quan chính quyền chủ yếu

1.1. Quốc hội

Cơ quan chính quyền lập pháp của Ucraina là Quốc hội (QH) - Nghị viện một viện. QH gồm 450 đại biểu được bầu trên cơ sở quyền lựa chọn phổ thông, bình đẳng và trực tiếp thông qua bỏ phiếu kín với nhiệm kỳ 4 năm. Một nửa số đại biểu QH được bầu theo danh đảng, nửa khác bầu theo khu vực.

Tổng thống Ucraina có thể đình chỉ quyền hạn của QH nếu trong vòng 30 ngày của kỳ họp thường kỳ QH không thể tiến hành được phiên họp toàn thể. Thẩm quyền của QH Ucraina được bầu theo thủ tục bất thường không thể bị đình chỉ trong thời hạn một năm kể từ ngày được bầu. Thẩm quyền của QH không thể bị đình chỉ trước thời hạn trong thời gian 6 tháng cuối của nhiệm kỳ

Tại QH, quyền đề xuất các dự luật thuộc về Tổng thống, các đại biểu QH, Chính phủ và Ngân hàng quốc gia Ucraina. Những dự luật đã được Tổng thống coi là cấp bách sẽ được QH ưu tiên xem xét trước ngoài trình tự.

QH Ucraina thông qua các luật, nghị quyết và văn bản pháp quy khác với đa số thành phần lập hiến tán thành^(*) (226 đại biểu) trừ những trường hợp đã được Hiến pháp quy định. Các dự luật đã được QH thông qua sẽ được Chủ tịch QH ký và chuyển ngay cho Tổng thống ký và ban hành chính thức. Trong thời hạn 15 ngày, Tổng thống sẽ ký các luật do QH chuyển đến để thực hiện và chính thức công bố, hoặc trả lại cho QH cùng các kiến nghị yêu cầu xem xét lại trong thời hạn quy định. Nếu Tổng thống không có ý kiến phản đối, thì dự luật do QH trình coi như đã được

chấp nhận và cần phải được ký và công bố chính thức. Nếu trong lần xem xét lại, dự luật được thông qua với sự đồng ý của ít nhất 2/3 thành phần lập hiến của QH (300 đại biểu) thì Tổng thống buộc phải ký và công bố chính thức trong thời hạn 10 ngày. Cùng với Tổng thống, QH giữ vị trí trung tâm trong đời sống chính trị đất nước. Theo Hiến pháp, QH có thẩm quyền về hoạch định cơ sở chính sách đối nội và đối ngoại; Phê chuẩn các chương trình quốc gia về phát triển kinh tế, khoa học - kỹ thuật, văn hoá - xã hội, bảo vệ môi trường; Xem xét và thông qua chương trình hoạt động của Chính phủ.

QH có quyền trong việc bổ nhiệm Thủ tướng Chính phủ do Tổng thống đề cử và giám sát hoạt động của Chính phủ. Theo đề nghị của không dưới 1/3 thành phần lập hiến, QH có thể xem xét vấn đề trách nhiệm của Chính phủ hoặc biểu quyết bất tín nhiệm với sự đồng ý của đa số thành phần lập hiến (226 đại biểu). Vấn đề trách nhiệm của Chính phủ không được đưa ra xem xét quá một lần trong một kỳ họp của QH, cũng như trong vòng một năm sau khi Chương trình hoạt động của Chính phủ được QH chấp nhận.

Ngoài ra, QH còn có thẩm quyền: Bổ nhiệm và bãi nhiệm Chủ tịch và các thành viên của cơ quan Kiểm toán, Đại diện toàn quyền của QH về nhân quyền, Thống đốc Ngân hàng quốc gia Ucraina (theo đề nghị của Tổng thống); Bổ nhiệm và bãi nhiệm 1/2 thành viên trong cơ cấu Hội đồng Ngân hàng Quốc gia; Bổ nhiệm 1/2 số thành viên của Ủy ban Nhà nước về phát thanh và truyền

hình; Bổ nhiệm và đình chỉ quyền hạn của các thành viên Ủy ban Bầu cử TW (theo đề nghị của Tổng thống); Cho ý kiến về việc bổ nhiệm và bãi nhiệm Chủ tịch Ủy ban chống độc quyền Ucraina, Chủ tịch Quỹ tài sản nhà nước Ucraina, Chủ tịch Ủy ban Nhà nước về phát thanh và truyền hình; Cho ý kiến về việc bổ nhiệm hoặc đề nghị bãi nhiệm Viện trưởng Viện Công tố (Viện Kiểm sát nhân dân tối cao); Bổ nhiệm 1/3 số thành viên của Tòa án Hiến pháp Ucraina; Bầu thẩm phán không thời hạn; Đình chỉ trước thời hạn thẩm quyền của QH Cộng hoà tự trị Crum nếu Tòa án Hiến pháp Ucraina có kết luận về việc QH Crum vi phạm Hiến pháp hoặc các đạo luật của Ucraina; Quyết định tổ chức bầu cử bất thường QH Cộng hoà tự trị Crum; Quyết định về bầu cử bất thường và thường kỳ đối với các cơ quan tự quản địa phương; Phê chuẩn Sắc lệnh của Tổng thống Ucraina về tình trạng khẩn cấp và chiến tranh trên toàn Ucraina hoặc trong phạm vi địa phương, về tổng động viên hoặc động viên cục bộ, về việc tuyên bố tình trạng sinh thái khẩn cấp ở từng khu vực nhất định.

1.2. Quyền hạn của Tổng Thống

Nguyên thủ quốc gia của Ucraina là Tổng thống được bầu trực tiếp với nhiệm kỳ 5 năm. Tổng thống không được tái nhiệm quá 2 nhiệm kỳ. Tổng thống là người bảo vệ chủ quyền quốc gia, toàn vẹn lãnh thổ của Ucraina, tuân thủ Hiến pháp, quyền tự do con người và công dân.

Tổng thống Ucraina là người: Đại diện cho Nhà nước trong quan hệ quốc tế; Quyết

định bầu cử QH bất thường trong thời hạn do Hiến pháp quy định; Đình chỉ thẩm quyền của QH nếu trong vòng 30 ngày của kỳ họp thường kỳ QH không tổ chức được phiên họp toàn thể.

Nguyên thủ quốc gia có toàn quyền thực tế kiểm soát toàn bộ đối với cơ quan hành pháp như: Bổ nhiệm (với sự chấp thuận của QH) Thủ tướng Chính phủ; Đình chỉ quyền hạn của Thủ tướng và quyết định bãi nhiệm Thủ tướng; Bổ nhiệm (theo đề nghị của Thủ tướng) các thành viên của Chính phủ, lãnh đạo các cơ quan trung ương khác của chính quyền hành pháp, cũng như người đứng đầu các cơ quan hành chính ở địa phương và đình chỉ quyền hạn của những người này; Tổ chức lại và xoá bỏ (theo đề nghị của Thủ tướng) các bộ và các cơ quan trung ương khác của chính quyền hành pháp; Bãi bỏ các văn bản của Chính phủ Ucraina và của Chính phủ Cộng hoà tự trị Crum.

Tổng thống có quyền: Bổ nhiệm và bãi nhiệm (với sự chấp thuận của QH) Viện trưởng Viện Công tố Ucraina; Bổ nhiệm 1/2 số thành viên Hội đồng Ngân hàng Ucraina và Uỷ ban Nhà nước về phát thanh và truyền hình; Bổ nhiệm và bãi nhiệm (với sự chấp thuận của QH) Chủ tịch Uỷ ban chống độc quyền, Chủ tịch Quỹ tài sản quốc gia, Chủ tịch Uỷ ban Nhà nước về phát thanh và truyền hình; Thành lập và lãnh đạo Hội đồng An ninh quốc gia và quốc phòng Ucraina; Bổ nhiệm 1/3 số thành viên của Toà án Hiến pháp Ucraina; Có quyền phủ quyết đối với các dự luật mà QH đã thông qua và một số

thẩm quyền khác thuộc nguyên thủ quốc gia như tặng thưởng huân chương, quyết định những vấn đề về quốc tịch v.v... Tổng thống là Tổng Tư lệnh các lực lượng vũ trang.

Trên cơ sở và thực hiện Hiệp pháp và pháp luật, Tổng thống Ucraina có quyền ban hành và công bố các sắc lệnh và mệnh lệnh. Các công văn của Tổng thống ban hành về một loạt các vấn đề do Hiến pháp quy định, được Thủ tướng Chính phủ Ucraina và bộ trưởng có trách nhiệm hữu quan ký chứng thực để ghi nhận và thi hành.

1.3. Quyền hạn của Chính phủ (Hội đồng Bộ trưởng)

Chính phủ là cơ quan cao nhất trong hệ thống các cơ quan chính quyền hành pháp, chịu trách nhiệm trước Tổng thống, chịu sự kiểm soát và báo cáo trước QH trong các vấn đề thuộc phạm vi do Hiến pháp quy định.

Thủ tướng Chính phủ do Tổng thống bổ nhiệm với sự chấp thuận của đa số thành phần lập hiến của QH (226 đại biểu). Các thành viên của Chính phủ do Tổng thống bổ nhiệm theo đề nghị của Thủ tướng Chính phủ. Thủ tướng Chính phủ lãnh đạo hoạt động của Chính phủ nhằm hoàn thành Chương trình hoạt động đã được QH chấp nhận. Việc QH thông qua nghị quyết bất tín nhiệm đối với Chính phủ sẽ dẫn tới việc Chính phủ bị giải tán.

Chủ tịch các cơ quan hành chính địa phương do Tổng thống bổ nhiệm và bãi nhiệm theo đề nghị của Chính phủ. Chủ tịch

các cơ quan hành chính địa phương chịu trách nhiệm trước Tổng thống và Chính phủ, chịu sự kiểm tra và phải báo cáo trước cơ quan hành chính cấp trên.

Tổng thống ban hành quyết định bãi nhiệm Chủ tịch quận (huyện) hoặc tỉnh (thành phố trực thuộc trung ương) nếu 2/3 số đại biểu trong Hội đồng địa phương bỏ phiếu bất tín nhiệm đối với quan chức này.

1.4. Tòa án Hiến pháp.

Là cơ quan duy nhất có quyền tài phán về Hiến pháp, có nhiệm vụ giải quyết vấn đề sự phù hợp giữa các luật, những văn bản pháp luật khác của Quốc hội, Tổng thống, Hội đồng Bộ trưởng, của Cộng hoà tự trị Crum với Hiến pháp. Tòa án Hiến pháp có trách nhiệm giải thích chính thức Hiến pháp cũng như pháp luật của Ucraina. Tòa án Hiến pháp có nhiệm vụ xem xét, đưa ra kết luận về sự phù hợp giữa các điều ước quốc tế mà Ucraina ký kết, gia nhập với Hiến pháp, đưa ra kết luận về việc thực hiện thủ tục Hiến pháp trong trường hợp phải đình chỉ thẩm quyền của Tổng thống do mắc phải sai lầm, khuyết điểm.

1.5. Sửa đổi Hiến pháp

Dự thảo sửa đổi Hiến pháp có thể được Tổng thống đệ trình Quốc hội, hoặc tối thiểu 1/3 tổng số lập hiến đại biểu Quốc hội (150 đại biểu) đề nghị.

Dự thảo sửa đổi Hiến pháp trừ phần I "Các điều khoản chung", Phần III "Bầu cử, trung cầu dân ý" và phần XIII "sửa đổi Hiến pháp" phải được đa số đại biểu chấp nhận

(226 phiếu) và chỉ được thông qua ở kỳ họp sau với tối thiểu 1/3 tổng số thành phần lập hiến tán thành (300 đại biểu). Dự thảo sửa đổi hiến pháp về phần I "Các điều khoản chung" phần III "Bầu cử, trung cầu dân ý" và phần XIII "Sửa đổi hiến pháp" phải được Tổng thống hoặc ít nhất 2/3 tổng số thành phần lập hiến đại biểu Quốc hội (300 đại biểu) đệ trình. Dự thảo chỉ được thông qua khi có ít nhất là 2/3 thành phần lập hiến Quốc hội bỏ phiếu tán thành và được chấp nhận qua trung cầu dân ý toàn Ucraina và trung cầu dân ý phải do Tổng thống quy định.

2. Các đảng phái chính trị

Cùng với việc tuyên bố độc lập, chuyển chế độ, phát triển chế độ dân chủ đại nghị, hàng loạt các tổ chức chính trị, nhất là các đảng chính trị ra đời. Số lượng đảng có giảm dần. Theo số liệu chính thức, đến ngày 1-1-2003 đã có 125 đảng chính trị được đăng ký tại Bộ Tư pháp với số lượng đảng viên bằng 1/2 dân số Ucraina. Dân số Ucraina là 48,241 triệu (12/2001)⁽¹⁾.

Theo Luật các Đảng chính trị, đến ngày 1/4/2003, tất cả các đảng đã đăng ký phải trình cương lĩnh, điều lệ để kiểm tra. Sau khi kiểm tra đợt đầu, Bộ Tư pháp đã loại 13 đảng khỏi danh sách vì vi phạm luật. Bộ Tư pháp đã chuyển đề nghị cho Tòa án Tối cao xóa tên 30 đảng chính trị. Việc kiểm tra đang tiếp tục. Theo Bộ trưởng Bộ Tư pháp, chỉ còn khoảng hơn 30 đảng chính trị, đáp ứng được

(1) *Đảng Cộng sản*

đòi hỏi của Luật pháp để tồn tại⁽²⁾. Bộ trưởng Tư pháp cũng cho biết, hiện chỉ có 27 đảng có cơ sở ở các địa phương, nhiều nhất là Đảng Xã hội dân chủ (thống nhất), "Liên minh dân chủ", "Phụ nữ vì tương lai", "Tổ quốc". Có 35 đảng có cơ sở đảng ở dưới một nửa địa phương của Ucraina⁽³⁾.

Số lượng đảng chính trị lớn song không phải đảng nào cũng có chân trong QH. Từ ngày Độc lập, Ucraina đã tiến hành 4 cuộc bầu cử QH. QH khoá IV bầu 31/3/2002. Những đảng sau đây đã có đại biểu của mình trong QH, lập thành 10 phái, 4 nhóm: Phái "Ucraina của chúng ta", do cựu Thủ tướng Iusenko đứng đầu: 110 đại biểu; Phái Đảng Cộng sản, Bí thư thứ I là Simonenko: 63 đại biểu; Phái Đảng các Nhà công nghiệp - doanh nghiệp, với Chủ tịch Đảng là cựu Thủ tướng Kinach và Đảng Ucraina Lao động (Chủ tịch Đảng là Thống đốc Ngân hàng quốc gia Tigipko): 40 đại biểu; Đảng Khu vực Ucraina của Thủ tướng Ianukovich: 36 đại biểu; Phái Đảng Dân chủ nhân dân: 17 đại biểu; Đảng các nhà nông nghiệp Ucraina: 16 đại biểu; Khối Timosenko: 23 đại biểu; Phái Đảng Vì một Ucraina thống nhất: 9 đại biểu; Nhóm Sự lựa chọn Châu Âu: 19 đại biểu; Nhóm Sáng kiến Châu Âu: 18 đại biểu; Đảng Chính quyền nhân dân: 17 đại biểu; nhóm Sự lựa

chọn của nhân dân: 15 đại biểu⁽⁴⁾.

Tuy nhiên đến nay đại biểu QH của các phái nhóm đã thay đổi đôi chút. Bốn phái: Ucraina của chúng ta, Đảng Cộng sản, Đảng Xã hội chủ nghĩa, Khối Timosenko không tham gia Chính phủ, trở thành lực lượng đối lập trong QH. 9 phái và nhóm còn lại lập thành phe đa số trong QH và tháng 11/2002 phe đa số lập Chính phủ Liên minh của Thủ tướng Ianukovich.

Mặc dù còn quá nhiều đảng chính trị, song xu hướng số lượng đảng chính trị sẽ giảm dần. Những đảng nhỏ không có uy tín, điều kiện tài chính khó khăn sẽ dần dần chấm dứt sự tồn tại. Chính trường sẽ do các đảng mạnh chi phối. Đó là một trong những điều kiện cơ bản cho ổn định chính trị nội bộ của Ucraina.

II. SỰ CẦN THIẾT PHẢI SỬA ĐỔI HIẾN PHÁP

Việc ban hành Hiến pháp 1996 đã có ý nghĩa to lớn đối với Ucraina, là sự bảo vệ tính quốc gia, đảm bảo nền độc lập của Ucraina, sức mạnh pháp lý, tôn cao sự tối thượng của luật pháp, sự đa dạng hoá về chính trị, kinh tế và tư tưởng, những nguyên tắc cơ bản mà ngày nay tương lai của nhân dân Ucraina đều dựa vào đó⁽⁵⁾.

Với Hiến pháp năm 1996, ở Ucraina đã thành lập thể chế: Tổng thống nghị viện. Tổng thống có quyền hạn rất lớn: chỉ định,

⁽²⁾ Партии исчезают. Киевские Ведомости, 12-6-2003.

⁽³⁾ Tin Đại sứ quán Việt Nam tại Ucraina. Số 4, tuần 18 24/11/2002

⁽⁴⁾ Báo Сегодня, 16-4-2003.

⁽⁵⁾ В. Литвин. День Конституции. Báo Голос

bãi nhiệm Thủ tướng và các Bộ trưởng, nhiều Chủ nhiệm uỷ ban nhà nước, cơ quan ngang bộ, Viện trưởng Viện Công tố, Chủ tịch Quỹ tài sản quốc gia, 1/3 thành viên Toà án Hiến pháp, 1/2 thành viên Hội đồng Ngân hàng v.v... Tổng thống cũng có quyền bổ nhiệm và miễn nhiệm các tỉnh trưởng, bãi nhiệm chủ tịch huyện, thành phố v.v... Tổng thống cũng có quyền phủ quyết luật mà Quốc hội đã thông qua. Giải tán Quốc hội cũng thuộc thẩm quyền của Tổng thống. v.v...

Trong những năm đầu thời kỳ độc lập, xây dựng thể chế nhà nước mới, việc Tổng thống có nhiều quyền hạn là một nhân tố tích cực giúp ổn định tình hình chính trị nội bộ. Trong bài phát biểu trên vô tuyến truyền hình nhân công bố Dự thảo sửa đổi Hiến pháp cho toàn dân thảo luận, Tổng thống L. Kuchma đã đánh giá cao vai trò của hệ thống Tổng thống - Nghị viện và cho rằng nó có "vai trò lịch sử quan trọng, bảo đảm ổn định xã hội và nhà nước, đặc biệt vào những năm đầu độc lập"⁽⁶⁾.

Tuy nhiên Hiến pháp năm 1996 được thông qua trong bối cảnh rất phức tạp với áp lực đòi đưa trung cầu dân ý, giải tán QH, nên Hiến pháp có nhiều điều chưa ổn. Chủ tịch Quốc hội V. Litvin, trong thư gửi đồng bào cả nước nhân ngày Hiến pháp cũng cho rằng: "Một số điều khoản mới là định hướng, hơn là những quy phạm pháp luật, tất nhiên những điều khoản đó cần phải bổ sung đầy đủ hơn, đáp ứng thực tế hơn"⁽⁷⁾.

Hiến pháp năm 1996 đã dành cho Cơ quan hành pháp quá nhiều quyền, trong khi đó QH lại có quyền hạn chế, nhất là trong việc lập chính phủ. Tổng thống có quyền chỉ định bất kỳ ai làm Thủ tướng, làm bộ trưởng và làm người đứng đầu các cơ quan ngang bộ hết sức quan trọng, bất chấp tương quan lực lượng trong QH. Điều đó tạo ra mâu thuẫn giữa Quốc hội và Tổng thống và làm cho Chính phủ khó có được sự ủng hộ của Quốc hội. Đó chính là một trong những nguyên nhân thường xuyên thay đổi Chính phủ. Tính từ ngày Độc lập, Ucraina đã thay 11 Chính phủ. (Như vậy hơn 1 năm 1 Chính phủ). Mặt khác, cũng do có mâu thuẫn giữa Tổng thống và Quốc hội, giữa Chính phủ và Quốc hội nên hoạt động của Quốc hội cũng như Chính phủ khó có được hiệu quả cao.

Tình hình trên càng khó chấp nhận khi đã hình thành các đảng chính trị tương đối lớn mạnh, có ghế trong Quốc hội, thường xuyên gây áp lực với Tổng thống và Chính phủ. Chính Tổng thống L.Kuchma cũng thừa nhận Hiến pháp hiện hành đã tạo ra cơ chế "dẫn đến mâu thuẫn giữa cơ quan lập pháp và hành pháp"⁽⁸⁾.

Mặt khác, Ucraina đã đặt mục tiêu chiến lược là gia nhập EU, đang tích cực điều chỉnh hệ thống luật pháp của mình theo chuẩn của EU. Những quy phạm pháp luật về thành lập Chính phủ của Hiến pháp năm 1996 đã không phù hợp với tình hình chung ở các nước EU.

⁽⁶⁾ Báo Голос України, 7-3-2003.

⁽⁷⁾ Như trên.

⁽⁸⁾ Báo Голос України, 7-3-2003.

- Tất cả các cuộc bầu cử: Bầu Quốc hội, các cơ quan tự quản địa phương, bầu Tổng thống được tiến hành cùng một năm và với nhiệm kỳ thống nhất là 5 năm. Tổng thống giải thích rằng: Làm như vậy sẽ tránh được tình trạng có quá nhiều vận động bầu cử, gây nặng nề và tốn kém.

- Đưa Dự thảo sửa đổi Hiến pháp ra trưng cầu dân ý toàn quốc. Kết quả trưng cầu dân ý có hiệu lực pháp lý trực tiếp mà không cần phải thông qua Dự thảo ở bất cứ cơ quan chính quyền nào, vì ý chí của nhân dân là đạo luật cao nhất.

Sau khi Dự thảo sửa đổi Hiến pháp của Tổng thống được công bố, trong Quốc hội và trên khắp đất nước đã diễn ra cuộc trao đổi, tranh luận rất sôi nổi. Theo Bộ trưởng Tư pháp, đã có 9,38 triệu lượt người tham gia đóng góp ý kiến, có 478 nghìn người không ủng hộ Dự thảo, 4,8 triệu người ủng hộ Dự thảo, 4,1 triệu người ủng hộ Dự thảo song có bổ sung⁽¹¹⁾.

Ngày 9/6/2003 Tổng thống đã gặp lãnh đạo các phái nhóm trong Quốc hội để nghe thêm ý kiến của họ. Các nghị sĩ đối lập (Đảng cộng sản, Đảng XHCN, Khối Timosenko và Ucraina của chúng ta) nêu khá nhiều ý kiến. Đặc biệt lực lượng đối lập đòi: Không lập Thượng nghị viện, chống lại việc Tổng thống có quyền bổ nhiệm các bộ trưởng sức mạnh và người đứng đầu số cơ quan ngang bộ khác, không tán thành đưa

Dự thảo ra trưng cầu dân ý, đặc biệt là không tán thành việc tổ chức bầu cử Tổng thống, Quốc hội và các hội đồng địa phương trong cùng một năm. Họ kiên quyết đòi bầu cử Tổng thống vào tháng 10/2004 khi L.Kuchma hết nhiệm kỳ. Các lực lượng đối lập cho rằng, bầu cử tất cả vào 1 năm thì nhiệm kỳ Tổng thống sẽ kéo dài sang năm 2006. Đó là ý đồ của Tổng thống muốn kéo dài quyền lực.

Trên cơ sở kết quả góp ý kiến của toàn dân và chủ yếu sức ép của lực lượng đối lập, Tổng thống L.Kuchma đã có những nhượng bộ. Ông đã điều chỉnh một số nội dung của Dự thảo sửa đổi Hiến pháp, và ngày 18/6/2003 Ông đệ trình Quốc hội xem xét Dự thảo mới. Những nội dung được điều chỉnh là:

- Không thành lập Thượng viện, Quốc hội vẫn có một Viện như cũ.

- Giữ số lượng đại biểu Quốc hội như hiện nay (vẫn gồm 450 đại biểu).

- Từ bỏ việc chấp nhận ngay sửa đổi Hiến pháp qua trưng cầu dân ý.

Ngoài ra, điều kiện giải tán Quốc hội đã được Tổng thống xác định cụ thể hơn Dự thảo 6/3/2003. Tổng thống giải tán trước hạn Quốc hội trong những trường hợp sau:

- Nếu trong 1 tháng không lập được phe đa số Quốc hội.

- Nếu trong 60 ngày kể từ khi Chính phủ trước từ chức không lập được Chính phủ.

- Nếu đến 1/12 Quốc hội không thông qua được ngân sách cho năm sau

⁽¹¹⁾ Народ свое слово сказал. - Киевские ведомости, 4-6-2003.

Còn các nội dung khác vẫn giữ như Dự thảo I ngày 21/6/03⁽¹²⁾.

Bầu Tổng thống, Quốc hội và các hội đồng địa phương tiến hành đồng thời trong 1 năm, còn bao giờ tiến hành bầu cử do Quốc hội quyết định.

Mặt khác, để giảm sức ép của các lực lượng đối lập về ý đồ kéo dài nhiệm kỳ, Tổng thống đã công khai tuyên bố bầu cử Tổng thống sẽ diễn ra đúng hạn vào tháng 10 năm 2004. Sau đó Ông lại nhắc lại tuyên bố của mình.

Dự thảo mới của Tổng thống sau đó đã được chuyển cho Quốc hội xem xét. Cùng với Dự thảo của Tổng thống, Ủy ban đặc biệt của Quốc hội do Phó Chủ tịch thứ I Quốc hội G.Vaxilev và Chủ tịch Đảng XHCN làm đồng chủ tịch cùng trình Dự thảo sửa đổi Hiến pháp của mình lên Quốc hội.

Dự thảo sửa đổi Hiến pháp của Quốc hội thực chất phản ánh quan điểm của lực lượng đối lập. Dự thảo hoàn toàn nhất trí với Dự thảo của Tổng thống và việc bổ nhiệm, miễn nhiệm Thủ tướng, đồng thời cụ thể hoá thêm về quy trình lập Chính phủ.

Những điểm khác nhau: Về bầu theo danh đảng, được các bên hiểu khác nhau. Trong Dự thảo của Quốc hội đòi bầu cử theo danh đảng trên phạm vi toàn quốc. Trong Dự thảo Tổng thống có nêu bầu theo danh đảng, song chỉ giới hạn là đảng giới thiệu ứng cử viên trên cơ sở bầu theo khu vực. Một vấn đề

có quan điểm hoàn toàn khác nhau là bổ nhiệm các bộ trưởng sức mạnh và người đứng đầu một số cơ quan ngang bộ. Dự thảo của Quốc hội đề nghị: Quốc hội cho phép nhất trí bổ nhiệm, miễn nhiệm Chủ tịch Cơ quan an ninh, Ủy ban Chống độc quyền, Ủy ban Bảo vệ biên giới, Ủy ban Truyền hình và phát thanh trên cơ sở thoả thuận nhất trí với Tổng thống. Các Bộ trưởng sức mạnh do Quốc hội bổ nhiệm, miễn nhiệm theo sự giới thiệu của Thủ tướng. Quốc hội chấp nhận bổ nhiệm các chủ tịch, cơ quan Thuế vụ, cơ quan Hải quan, Quỹ Tài sản quốc gia trên cơ sở thoả thuận với Thủ tướng⁽¹³⁾.

Về bầu cử đồng thời ý kiến cũng rất khác nhau. Các lực lượng đối lập đòi bầu cử Tổng thống đúng hạn. Bí thư thứ I Đảng Cộng sản nêu một phương án thoả hiệp: Bầu Tổng thống năm 2004 với nhiệm kỳ là 2 năm, sau đó năm 2006 bầu đồng thời cả Quốc hội, Tổng thống và các hội đồng địa phương⁽¹⁴⁾.

Theo dự thảo của Quốc hội thì nguyên thủ Quốc gia có vai trò hình thức, lễ tân là chính, hơn là thực quyền. Như vậy cùng một lúc Quốc hội có 2 Dự thảo sửa đổi Hiến pháp. Ngày 3 và 11/7 Quốc hội đã cố gắng thảo luận để có thể chuyển Dự thảo cho Toà án Hiến pháp thẩm định song không thành công. Gửi 1 Dự thảo hay gửi cả 2 Dự thảo. Cuộc đấu tranh diễn ra khá quyết liệt trong Quốc hội. Phe đa số trong Quốc hội ủng hộ

(13) Báo Киевские Ведомости, 6-6-2003.

(14) Báo Киевские Ведомости, 11-7-2003.

(12) Báo Киевские Ведомости, 21-6-2003.

Dự thảo của Tổng thống⁽¹⁵⁾ và lúc đầu chỉ tán thành xem xét Dự thảo của Tổng thống và chuyển Dự thảo đó cho Tòa án Hiến pháp. Sau này họ ủng hộ xem xét cả hai Dự thảo và cùng chuyển cả hai lên Tòa án Hiến pháp. Còn các lực lượng đối lập đòi xem xét và gửi cả hai Dự thảo lên Tòa án Hiến pháp. Phái Ucraina của chúng ta và Khối Timosenko bao vây Đoàn chủ tịch Quốc hội không cho biểu quyết, nên cuộc họp ngày 3/7 đã phải dừng lại chuyển sang vấn đề khác. Tuy nhiên vào ngày cuối cùng của kỳ họp, trước kỳ nghỉ hè, các đại biểu Quốc hội đã thông qua được Nghị quyết cho phép gửi cả hai Dự thảo sửa đổi Hiến pháp lên Tòa án Hiến pháp để thẩm định⁽¹⁶⁾.

Tổng thống đã phê phán hết sức gay gắt hành động của Phái Ucraina của chúng ta của cựu Thủ tướng Iusenko và cho đó là sự vô trách nhiệm. Thậm chí ông đã tính đến việc rút lại Dự thảo⁽¹⁷⁾. Theo dư luận báo chí, mục đích chính của Phái Iusenko là không muốn có sửa đổi Hiến pháp, và bầu Tổng thống phải diễn ra trong năm 2004, Tổng thống không được kéo dài nhiệm kỳ. Qua các đợt thăm dò dư luận về bầu cử Tổng thống năm 2004, Iusenko luôn luôn đứng đầu danh sách về khả năng trúng cử Tổng thống, vượt

xa các đối tượng khác. Theo thăm dò dư luận của Viện Nghiên cứu chiến lược Quốc gia, Iusenko được 22%, Bí thư thứ I Đảng Cộng sản Simonenko 12% và Thủ tướng Ianukovich có 5,5% phiếu ủng hộ⁽¹⁸⁾. Ông không chấp nhận sửa đổi Hiến pháp, thu hẹp quyền hạn Tổng thống, và ông cũng không thể chấp nhận kéo dài nhiệm kỳ của Tổng thống Kuchma đến năm 2006.

IV. TRIỂN VỌNG

Đã đến lúc phải sửa đổi Hiến pháp, chuyển từ thể chế Tổng thống-Nghị viện sang Nghị viện-Tổng thống với những quy định pháp luật chặt chẽ hơn. Điều kiện khách quan đã chín mùi, song để sửa đổi Hiến pháp vấn đề không đơn giản. Việc sửa đổi Hiến pháp do Quốc hội quyết định và cần sự nhất trí của 2/3 thành phần lập hiến của Quốc hội. Với thành phần Quốc hội hiện nay, phe đa số cũng như phe thiểu số đều khó có thể tập hợp đủ 300 phiếu. Trong phe đối lập, quan điểm giữa các phái trong lực lượng đối lập cũng khá khác nhau. Mặt khác, quan điểm về nhiều nội dung sửa đổi Hiến pháp còn khá xa nhau, đó là vấn đề quyền hạn của Tổng thống và Quốc hội trong bổ nhiệm các bộ trưởng sức mạnh và một số cơ quan quan trọng khác của Chính phủ. Các vấn đề trên đều có thể đàm phán và thỏa hiệp được. Tất cả các lực lượng, trừ "Ucraina của chúng ta" và khối Timosenko, đều thực sự muốn cải cách chính

(15) М. Александров. Большинство ВР поддерживает президентский проект изменений в Конституцию. *Бáo Сегодня*, 1-7-2003.

(16) *Бáo Сегодня*, 12-7-2003.

(17) *Бáo Киевские Ведомости*, 9-7-2003.

(18) Bộ Ngoại giao. Tin A ngày 1/7/2003.

trị, một nhân tố rất quan trọng tạo ra ổn định chính trị trong nước. Có ổn định chính trị, mới có phát triển kinh tế.

Sẽ có hai khả năng: Một là, các phe phái thoả hiệp được với nhau về nội dung sửa đổi Hiến pháp trước bầu cử Tổng thống năm 2004. Hai là, cải cách chính trị bị bế tắc, và phải tiến hành sau khi có Tổng thống mới. Cả hai khả năng đều đang diễn ra.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Акт проголошення незалежності України. 24 серпня 1992 г.
2. Конституция Украины. - Харьков, "Одиссей", 2002.
3. В. Карасев, У. Кириенко. Закон о выборах: как обойти тактически тупик? - День, 10-7-2003.
4. Ю. Шевчук. Три недели для больших маневров. - Голос Украины, 20-6-2003.
5. В. Карасев, А. Кузниченко. Конституция - на кон! - День, 21-6-2003.
6. О. Лень. Конституционный бойкот. - Киевские ведомости, 5-7-2003.
7. О. Лень. Единый проект возможен. - Киевские ведомости, 6-6-2003.
8. М. Александров. Большинство Верховной Рады поддержит президентский проект изменений в конституцию. - Сегодня, 1-7-2003.
9. И. Яыгин. Народ свое слово сказал. - Киевские ведомости, 4-6-2003.
10. А. Кажурин. Вместо госсекретарей заместители министров. - Сегодня, 28-5-2003.
11. Н. Стельмах. Симоненко идет на компромисс с властью. - Сегодня, 4-6-2003.
12. Из обращения Президента Украины Л. Кучмы. - Голос Украины, 21-6-2003.
13. На суд общественности. (Из телевизионного обращения Президента). - Голос Украины, 7-3-2003.
14. В. Сонюк. Прогнозы Волкова. - День, 9-7-2003.
15. Л. Кучма. Политическую реформу на повестке дня поставила сама история. - Факты, 21-6-2003.
16. Ю. Шевчук. Политреформу надо спасать от "хронической беременности". - Голос Украины, 24-6-2003.
17. Стоякин. Конституционная реформа: счет 1:1? - День, 22-7-2003.
18. Партии исчезают. - Киевские ведомости, 12-6-2003.
19. Конституционная вода в ступе. - Киевские ведомости, 11-7-2003.
20. В. Литвин. 26 июня - День Конституции. - Голос Украины, 27-6-2003.
21. Я. Коцюба. Депутаты разрешили конституционный спор. - Сегодня, 12-7-2003.
22. В. Фесенко. "Мины" следующего политсезона. - День, 19-7-2003.
23. М. Филатов. Политический отсев. - Киевские ведомости, 19-7-2003.
24. Tài liệu Đại sứ quán Việt Nam tại Ucraina.